

4 Brazilië

Oefenen per onderwerp

Gebruik bij deze vragen de Bosatlas 54^e of 55^e druk. Daarbij oefen je kaartvaardigheden en hanteer je diagrammen. Bij het centraal examen is het gebruik van een atlas niet meer toegestaan. Kaarten en andere bronnen vind je dan in een bijlage. Zie voor meer informatie blz. 7.

Oefenvragen Brazilië

bron 1 Brazilië

Met een urbanisatiegraad van 87% behoort Brazilië tot de westerse landen. De steden zijn echter ongelijk verspreid. Verreweg de meeste grote steden vinden we aan of vlakbij de kust. De agglomeratie São Paulo heeft een bevolkingsaantal van ruim 18 miljoen, gevolgd door Rio de Janeiro met 6,3 miljoen, Salvador met 2,7 miljoen en Belo Horizonte met 2,4 miljoen. São Paulo is op dit moment het economisch centrum van Brazilië.

vrij naar: De Geo, Wereld Globalisering, Leer/opdrachtenboek havo, Amersfoort 2012

Bestudeer bron 1 voor de vragen 1 en 2.

São Paulo is verreweg de grootste en invloedrijkste stad in Brazilië.

- 1 Met welk geografisch begrip wordt een dergelijke stad wel aangeduid?
- 2 Beargumenteer waarom de groei van São Paulo zorgt voor een toename van de regionale ongelijkheid.

bron 2 BRIC-landen

Op mondiaal niveau zijn nieuwe economieën in opkomst. De Verenigde Staten vormt de belangrijkste economische macht, terwijl Japan haar tweede plaats is kwijtgeraakt. Een aantal opkomende economische machten staat in de rij om o.a. Japan op te volgen. Brazilië, Rusland, India en China, de BRIC-landen, zijn vier landen die in de 21e eeuw een zeer belangrijke plaats hebben verworven op het mondiale economische podium. In tegenstelling tot de NIC's, Newly Industrializing Countries, een term uit de jaren tachtig van de vorige eeuw, zijn de BRIC-landen niet als één te onderscheiden groep landen te beschouwen. Zij maken geen deel uit van een gemeenschappelijke, politieke groep. Ze zijn zeer verschillend en hebben niet vaak dezelfde belangen maar zijn juist concurrenten van elkaar op economisch terrein. Brazilië is het meest geïndustrialiseerde land van Zuid-Amerika. Er is een grote auto-industrie opgezet, vooral met hulp van buitenlandse investeerders (bijv. Volkswagen).

In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd Brazilië geplaagd door economische crises en een hyperinflatie die in 1994 opliep tot 2000%. Maar vanaf 1995 wist het land, aanvankelijk volgens de strenge spelregels van het IMF maar ook dankzij sociale programma's voor de arme bevolking, uit een diep dal te klimmen. Nu gaat het economisch zo goed dat Brazilië een positie met meer beslissingsmacht opeist in het bestuur van het IMF (Internationaal Monetair Fonds).

bron 3 **Infrastructuur in Brazilië**

In 2000 is op een regionale topconferentie in Brasilia besloten tot een ambitieus programma voor de integratie van de infrastructuur in Zuid-Amerika. Dit zogenaamde IIRSA-programma voorziet in een groot aantal ontwikkelingscorridors in samenhang met de aanleg van transcontinentale vaarwegen, pijpleidingen en autowegen. Brazilië heeft meer dan enig land baat bij de aanleg van wegen, vooral als deze toegang verschaffen tot de havens van Peru of Chili.

In 2007 werden voor de noordoostkust van Brazilië enorme oliereserves aangetroffen. Daarmee mag Brazilië zich een van de tien olierijkste landen ter wereld noemen en zal het snel volledige zelfvoorziening in energie bereiken.

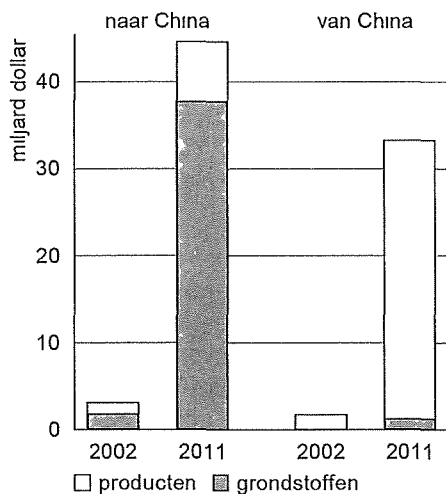
bron 2 en 3: vrij naar: *Geografie, juni 2012*

Bestudeer de bronnen 2 en 3 voor de vragen 3 en 4.

- 4p **3** Beredeneer vanuit twee verschillende ruimtelijke schaalniveaus waarom de toegang tot de havens van Peru en Chili bijdraagt aan de economische ontwikkeling van Brazilië.

China investeert de laatste jaren veel in de verdere uitbouw van het wegensysteem in Zuid-Amerika waaronder Brazilië.

- 2p **4** Leg vanuit de economische dimensie uit waarom China dit doet.

bron 4 **Braziliaanse export naar en import vanuit China**

bron: *Geografie, juni 2012 naar SECEX*

Bestudeer bron 4 voor de vragen 5 en 6.

- 1p **5** Geef met behulp van bron 4 aan waarom Brazilië toch nog een traditionele rol in het wereldsysteem heeft.

Brazilië heeft een tiental jaren geleden de belasting op import van duurzame goederen zoals auto's uit onder andere China verhoogd. Er bestaat een verband tussen deze belastingverhoging op de import van duurzame goederen en de enorme groei van de interne Braziliaanse markt.

- 2p **6** Leg uit waarom dit verband bestaat.

De vondst van aardolie in het noordoosten van het land, zorgt voor de verdere ontwikkeling van Brazilië. Hierdoor verandert de fysieke infrastructuur.

- 7 Noem twee belangrijke onderdelen waaruit deze fysieke infrastructuur kan bestaan?

bron 5 Brasilia

De stad Brasilia is aan het einde van de jaren vijftig van de vorige eeuw, op initiatief van de toenmalige president van Brazilië in enkele jaren tijd uit de grond gestampt. Brasilia moest als nieuwe, neutrale hoofdstad van het land dienen ter vervanging van Rio de Janeiro.

Op dit moment wonen in Brasilia ongeveer 2 miljoen mensen, inclusief de zogenaamde satellietsteden, kleinere steden, die op enige afstand van Brasilia zijn verzezen en waar vooral armen wonen.

bron: *www.wikipedia.nl*, november 2012

bron 6 Manaus

Midden in het Amazoneregenwoud ligt de metropool Manaus, ooit gesticht op de plek waar de Rio Negro (Zwarte Rivier) en Rio Solimoes (Rode Rivier) samenvloeien in de Amazone. Aan het eind van de 19^e en begin 20^e eeuw maakte Manaus een ongekennde economische groei door vanwege de rubberboom.

Een symbolische erkenning van het economische belang van Manaus is de aanwijzing als speelstad voor het WK Voetbal (wereldkampioenschap voetbal) in 2014. Manaus heeft in het voetbalgekke Brazilië geen enkele succesvolle voetbalclub voortgebracht!

bron: *Geografie*, juni 2012

Gebruik de bronnen 5 en 6, en van de Bosatlas de staatkundige overzichtskaart Zuid-Amerika (54^e druk 203 / 55^e druk 221) voor de vragen 8 tot en met 12.

De 'verplaatsing' van de hoofdstad naar het binnenland, moest ervoor zorgen dat dit deel van Brazilië werd opengelegd. Naast deze verplaatsing was de aanleg van langeafstandswegen de eerste stap in deze richting. Veel gelukszoekers trokken bijvoorbeeld naar Manaus, hartje Amazonegebied.

- 8 Noem een economisch-geografische reden om naar Manaus te trekken.
- 9 Geef een politiek-geografische reden voor het 'openleggen' van het binnenland.
- 10 Geef een demografische verklaring voor de verplaatsing van de hoofdstad naar Brasilia.
- Begin 20^e eeuw heeft de rubberproductie zich van Brazilië verplaatst naar Maleisië en Sri Lanka.
- 11 Noem twee gebiedskenmerken over de rubberteelt in het Amazonegebied die dit kunnen verklaren.
- De rubberproductie is een voorbeeld van de exploitatie van het Braziliaanse grondgebied die begon in de koloniale tijd.
- 12 Welke twee Europese landen hebben Latijns-Amerika vooral gekoloniseerd? Wanneer je daar in de atlas een directe aanwijzing voor wilt vinden, onder welk thema zoek je dan?

bron 7 Latijns-Amerika en de Caraïben

Latijns-Amerika en de Caraïben waren tegen 1960 50% verstedelijkt, maar liggen nu in de buurt van 75%, een verstedelijkingsniveau dat vergelijkbaar is met dat van Europa. Er is ook een sterke bevolkingsconcentratie in grote steden. In 1990 woonden in de regio meer mensen in 'miljoenensteden' dan in landelijke gebieden.

bron: www.seos-project.eu, oktober 2012

Bestudeer bron 7 voor de vragen 13 en 14.

Veel kleine boeren leefden in armoede. In de hoop op een beter bestaan verhuisde een groot aantal van het platteland naar de stad. Het aandeel van de stedelijke bevolking in Brazilië is snel toegenomen.

- 1p **13** Geef een geografische term voor de verandering van het aandeel van de stedelijke bevolking.
- 2p **14** Geef een historisch-geografische verklaring voor de hoge bevolkingsdichtheid langs de kust van Brazilië.
-

bron 8

Brazilië heeft ruim 200 miljoen inwoners, van wie meer dan de helft zwart of gekleurd is. Er is sprake van een zogenaamde 'raciale democratie'. Toch is er in Brazilië racisme. *Blanc is het ideaalbeeld en er zijn diepgewortelde vooroordelen over zwarte Brazilianen.*

Bestudeer bron 8 voor de vragen 15 tot en met 18.

- 2p **15** Raciale verschillen zie je terug in het spreidingspatroon van etnische groepen. Welke kaart kun je het best gebruiken om de spreiding van etnische groepen in Brazilië te bestuderen?
Kies uit:
– Bosatlas 54^e druk: 205B of 206C
– Bosatlas 55^e druk: 225B of 229B
Vermeld ook waarom je die keuze hebt gemaakt.
- 2p **16** Noem de twee belangrijkste kenmerken van het spreidingspatroon van de etnische groepen in Brazilië.
- 2p **17** Noem twee oorzaken van het etnische spreidingspatroon van Brazilië.
- 1p **18** Wat wordt er in bron 8 bedoeld met 'raciale democratie'?

Het openleggen van het binnenland van Brazilië verloopt vaak via eenzelfde patroon. Eerst de aanleg van spoorlijnen en (snel)wegen en daarna ontginning van grond voor de landbouw, winning van delfstoffen en de groei van nieuwe stadjes. De agrarische kolonisatie van het Braziliaanse binnenland werd door de overheid bevorderd en soms gesubsidieerd.

- 2p **19** Beargumenteer vanuit de dimensie economie waarom de overheid agrarische kolonisatie stimuleerde.

Gebruik van de Bosatlas alleen de kaart *Brazilië Infrastructuur* (54^e druk 207E / 55^e druk 230E) voor de vragen 20 en 21.

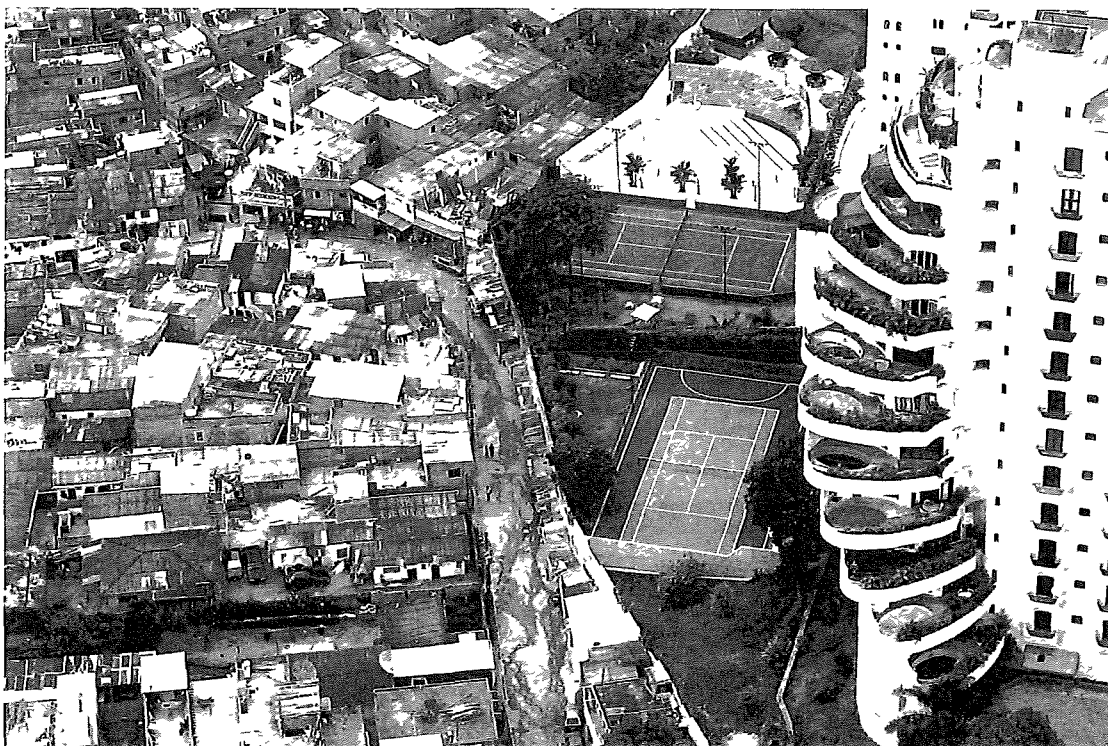
Zowel in het noordoosten als zuidoosten van Brazilië ligt een netwerk van spoorlijnen.

- 20** Noem twee belangrijke verschillen tussen het spoorwegennetwerk in deze twee gebieden.
- 21** Geef het verband aan tussen infrastructuur en bevolkingsdichtheid in Brazilië.
Leg ook uit waarom dit verband bestaat.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

De laatste jaren is in de kuststrook van Brazilië het patroon in de migratie van mensen en bedrijven veranderd.

- 22** Beschrijf welke verandering in het migratiepatroon hiermee wordt bedoeld?
Geef ook een verklaring voor deze verandering.
Je verklaring moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Bron 9 Arm en rijk in Rio de Janeiro

bron: www.nextnature.net (2016)

Gebruik bron 9 voor de vragen 23 tot en met 25.

Braziliaanse steden worden wel 'eilandensteden' genoemd.

- 23** Wat bedoelt men hiermee?

Er zijn drie soorten gated communities:

- midden in grote steden
- in suburbs
- complete wijken

2p **24** Neem onderstaand schema over en vul steeds de bijbehorende omschrijving in. Alle omschrijvingen mogen slechts éénmaal worden gebruikt.

Kies uit:

- a: luxe woningen
- b: enkele gebouwen (zoals één woontoren)
- c: ruime woningen
- d: beperkte voorzieningen
- e: meer voorzieningen
- f: veel voorzieningen
- g: middelhoge inkomens
- h: hogere inkomens
- i: hoogste inkomens

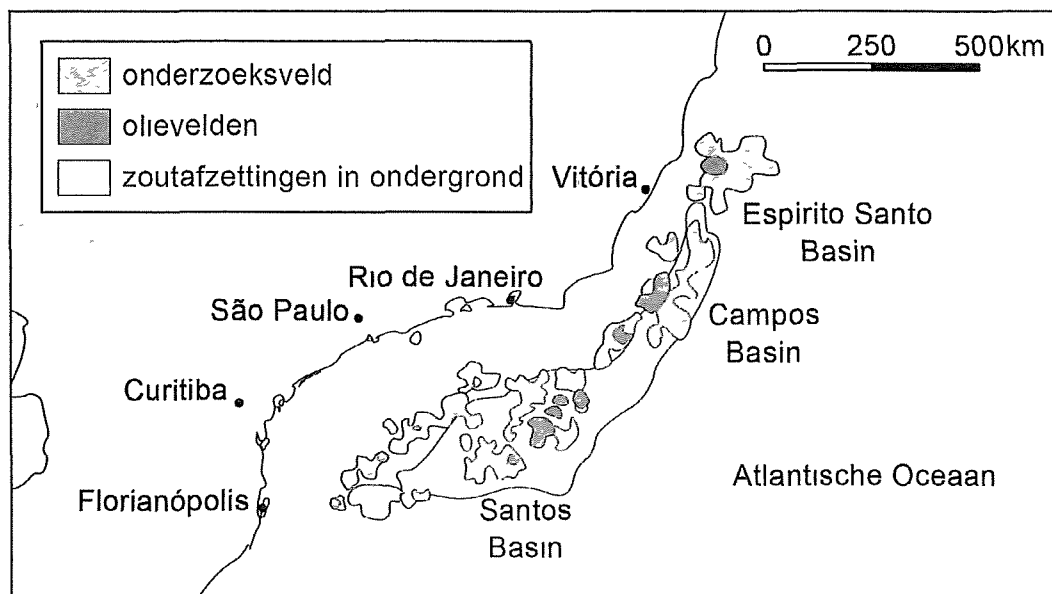
schema bij vraag 24	midden in grote steden	in suburbs	complete wijken
Woningen			
Voorzieningen			
Inkomens			

Door de ruimtelijke structuur van de Braziliaanse stad leven verschillende bevolkingsgroepen gescheiden van elkaar.

2p **25** Geef aan

- welk begrip hierbij hoort;
- op welke manier dat in bron 9 herkenbaar is.

bron 10 **Bekkens met olie vindplaatsen voor de Braziliaanse kust**

Bron: *De Geo, Ontwikkelingsland Brazilië, studieboek havo, 2016*

bron 11 Olie in Brazilië

RIO DE JANEIRO – Braziliaanse werknemers in de olie-industrie protesteren tegen de veiling van een van de grootste olievelden ter wereld. Het olieveld dat vandaag wordt geveild, Libra, herbergt naar schatting 8 tot 12 miljard vaten olie. Daarmee zouden in Brazilië de oliereserves in één klap verdubbelen.

bron: NRC, 21 oktober 2013

Gebruik de bronnen 10 en 11 voor de vragen 26 tot en met 29.

Voor de kust van Brazilië wordt de laatste decennia een aantal aardolievelden geëxploiteerd waaronder het Campos Basin. Deze aardolievelden strekken zich uit over een gebied vier keer zo groot als Nederland.

- 26** Geef aan
- op welke wijze aardolievelden kunnen ontstaan;
 - welke rol zoutafzettingen spelen in het ontstaan van aardolievelden.
- 27** Hoe heet het gesteente waarin aardolie is opgehoopt?

Gebruik ook de atlaskaarten 54^e druk 217A en 230A / 55^e druk: 239A en 252A voor de vragen 28 en 29.

Geologen kunnen gebruik hebben gemaakt van de twee bovengenoemde kaarten om te onderzoeken of er voor de kust van Brazilië aardolie in de ondergrond zit. Bv. door de geologische situatie van Brazilië te vergelijken met die van het Afrikaanse land Nigeria, waar al lang olie wordt gewonnen.

- 28** Beredeneer waarom op grond van de geologische situatie – weergegeven op de kaarten Verschuiving van de continenten – was te verwachten dat er voor de kust van Brazilië aardolie in de grond zit.
- Werknemers protesteren tegen de verkoop van het olieveld Libra (bron 11), omdat zij vrezen dat vooral buitenlandse bedrijven zullen profiteren van de Braziliaanse olie.
- 29** Noem twee nadelen voor de Braziliaanse economie wanneer de overheid besluit tot de verkoop aan een buitenlands bedrijf.

In de omgeving van Manaus heeft nog relatief weinig ontbossing plaatsgevonden. Zorgelijk is het vooruitzicht dat Manaus via verharding van de nationale hoofdweg BR-319 wordt aangesloten op het nationale wegennet.

- 30** Leg uit waarom de aansluiting van Manaus op het nationale wegennet zorgelijk is. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

bron 12 Ontbossing van het Amazonegebied

Door de aanleg van wegen trokken miljoenen boeren het nog vrijwel onbewoonde Amazonegebied binnen. Ze kregen stukjes grond, onder de voorwaarde dat ze zelf het bos zouden kappen. Maar de gebieden bleken helemaal niet geschikt voor akkerbouw.

bron: Lesbrieff 72, Booming Brazilië, Uitgeverij ThiemeMeulenhoff, 2012

Gebruik bron 12.

- 31** Leg vanuit de dimensie natuur uit waarom de tropische bodem in het Amazonegebied niet erg geschikt is voor akkerbouw. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Manaus is een miljoenenstad middenin het Amazonegebied. Er wonen in deze 'junglestad' ruim 2,5 miljoen mensen, ondanks het feit dat het een minder aangenaam klimaat heeft dan bijvoorbeeld Porto Alegre aan de kust.

- 2p **32** Geef aan
- welk klimaat er voorkomt bij Manaus en welk klimaat bij Porto Alegre
 - twee natuurlijke omstandigheden die het wonen in Manaus onaangenaam kunnen maken

In Brasilia valt in de periode mei tot en met september weinig neerslag.

- 2p **33** Leg uit waardoor juist in deze periode zo weinig neerslag valt. Maak in je antwoord gebruik van de luchtdrukverdeling boven Zuid-Amerika. Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Gebruik van de Bosatlas alleen 54^e druk kaart 203 / 55^e druk kaart 228.

Brasilia – de nieuwe hoofdstad – ligt in het binnenland. Desondanks heerst er toch een vrij aangenaam klimaat.

- 2p **34** Noem twee fysischgeografische oorzaken hiervan.

Gebruik van de Bosatlas alleen 54^e druk kaart 218B en 218D / 55^e druk kaart 240B en 240D.

Het Andesgebergte in Zuid-Amerika wordt ook wel 'de grootste klimaatmuur ter wereld' genoemd. Die klimaatmuur heeft ook invloed op het klimaat van Brazilië.

- 2p **35** Beschrijf de werking van deze klimaatmuur.

Bij Peru, Bolivia, Argentinië en Chili liggen aan de westkant van Zuid-Amerika verschillende gebergtes, onderdelen van de Andes. In Brazilië vinden we hooglanden zoals het Hoogland van Brazilië.

- 3p **36** Geef aan hoe het Andesgebergte is ontstaan. Noem ook twee manieren waarop de geologische geschiedenis van het Hoogland van Brazilië afwijkt van die van het Andesgebergte.

Gebruik van de Bosatlas alleen 54^e druk kaart 204A en 204B / 55^e druk 224A en 224B.

De Amazone voert met veel zijrivieren een enorme hoeveelheid neerslag af. Een groot deel van Brazilië heeft hierdoor een overvloed aan zoet water. Het droge noordoosten is minder bedeed.

- 2p **37** Verklaar de droogte in het noordoosten.